

Червона книга України

ЧЕРВОНА КНИГА УКРАЇНИ

Видання 4-те, доповнене

yees.cd

Перша Червона книга, присвячена українській флорі та фауні, була видана у 1980 році під назвою «Червона Книга Української РСР». Червона книга України містить відомості про рідкісні та зникаючі види тварин і рослин.

Перше видання Червоної книги України містило опис:

85 видів тварин:

29 - ссавців

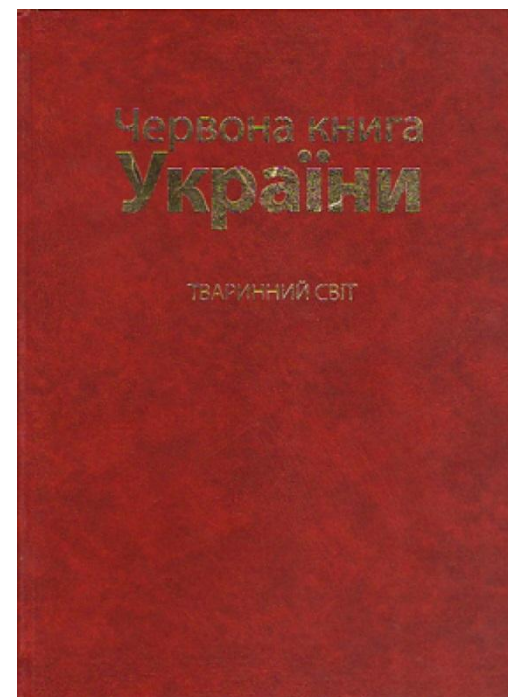
28 - птахів,

6 - плазунів

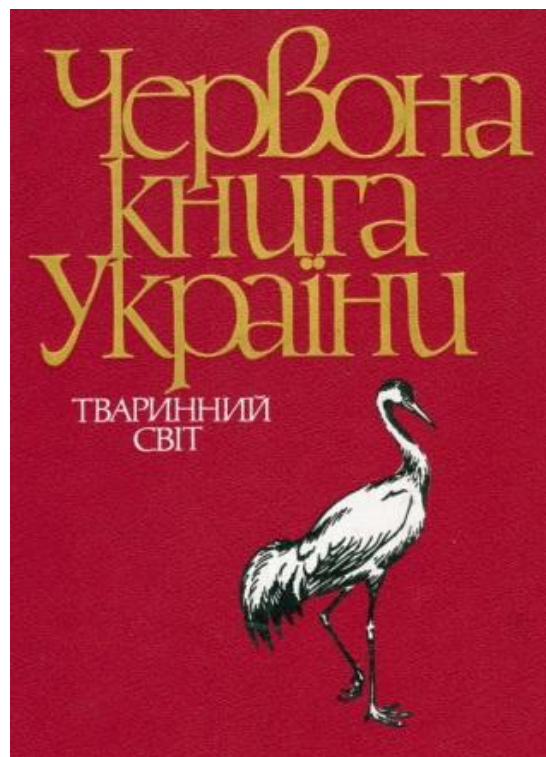
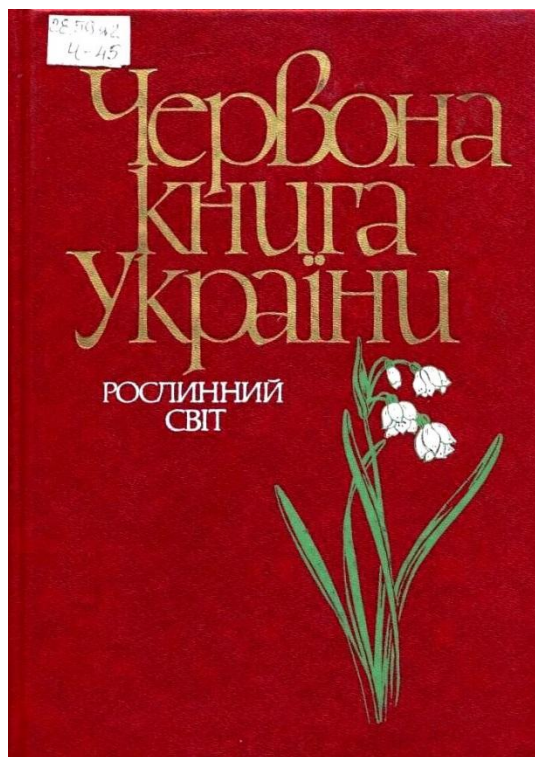
4 - земноводних

18 - комах

151 вид вищих рослин.

Після набуття Україною незалежності було видане друге видання Червоної книги України:
в 1994 році - том «Тваринний світ» (382 види тваринного світу)
в 1996 році - том «Рослинний світ» (541 вид рослинного світу)

У книзі сторінки різного кольору:

1

Рослини і тварини, яких ми вже ніколи не побачимо.

2

Рідкісні рослини і тварини. Їх можна ще побачити, але дуже мало.

3

Рослини і тварини, кількість яких швидко зменшується.

4

Численність цих рослин і тварин невелика.

5

Рослини і тварини маловивчені, місця їх життя малодоступні.

6

Рослини і тварини, яких вдалося зберегти, врятувати від вимирання.

Зниклі

рослини

Колючконос Сібторпа

Єдине місце знаходження в Україні було на березі Чорного моря в Зеленій бухті

Господарське та комерційне значення: Лікарське, харчове.

Причини зникнення:

Єдина популяція чисельністю близько 100 особин займала площу 0,005 га. Популяцію знищено під час будівництва набережної смт. Новий Світ у 1975 р. Останні особини зникли у 1978 р. по завершенні робіт.

Людвігія болотна

Траплявся на Закарпатській низовині.

Причини зникнення:

Слабка конкурентоздатність - зростає лише на майже незарослих мулистих субстратах. Потерпає від різкої зміни гідрологічного режиму водойм і боліт, насамперед внаслідок осушення.

Пухирник Брема

Відомо єдине місцезнаходження виду за гербарними зборами Антонія Маргіттая 1920-х рр. в болоті Чорний Мочар (Серне Мочар) між містами Мукачево та Берегово

Причини зникнення :

Єдина популяція була втрачена у 1950-1960-х рр. внаслідок осушення всіх болотних та перезволожених територій в урочищі Чорний Мочар та переведення їх під сільськогосподарські угіддя.

Шильник водяний

Відомий за зборами Лапчинського (1890) біля міста Могилів-Подільський Вінницької області та Сидорова (Флора УРСР, 1953) по річці Вовчій Дніпропетровської області. Сучасними зборами вказані місцезнаходження не підтверджені.

Причини зникнення:

Вузька еколого-ценотична амплітуда, відсутність екоотопів відповідного типу внаслідок антропогенної евтрофікації водойм.

Плаунчик швейцарський (плаунок швейцарський)

Зростав в Українських Карпатах, на північному схилі Вигорлат-Гутинського хребта на лівому березі р. Тиса поблизу с. Веряця

Причини зникнення:

Вид є чутливим до впливу антропогенних факторів. Точні причини зникнення невідомі.

Зникаю

Чі Білопечериця довгокоренева

Поширена в Україні з Правобережного (Хмельницька обл., Летичівський р-н, смт. Меджибож) та Лівобережного (Сумська обл., Краснопільський р-н, окол. с. Таратутине) Лісостепу.

Трапляється поодинокі або невеликими групами.
Причини зміни чисельності не досліджені.

Росте в парках, садах, на галявинах, полях, лучних степах; на ґрунті.

Дивина розлога

Поширена в Сх. Анатолія, Донецький кряж (у басейні Міусу)

Причини зміни чисельності:

Природна рідкісність, надмірне випасання худоби, господарське освоєння території.

Умови місцезростання:

По берегах річок, серед чагарників, дуже рідко.

Багаторічна трав'яна рослина. Стебло, суцвіття і листки тонко-повстисто опушені, потім листки стають майже голі. Стебло 1,5 - 2 м заввишки, біля основи дуже розгалужене, гілки спрямовані доверху.

Спарасис кучерявий

В Україні трапляється спорадично в Карпатах, Західноукраїнських лісах, на Поліссі, в Лісостепу та Гірському Криму.

Умови місцезростання:

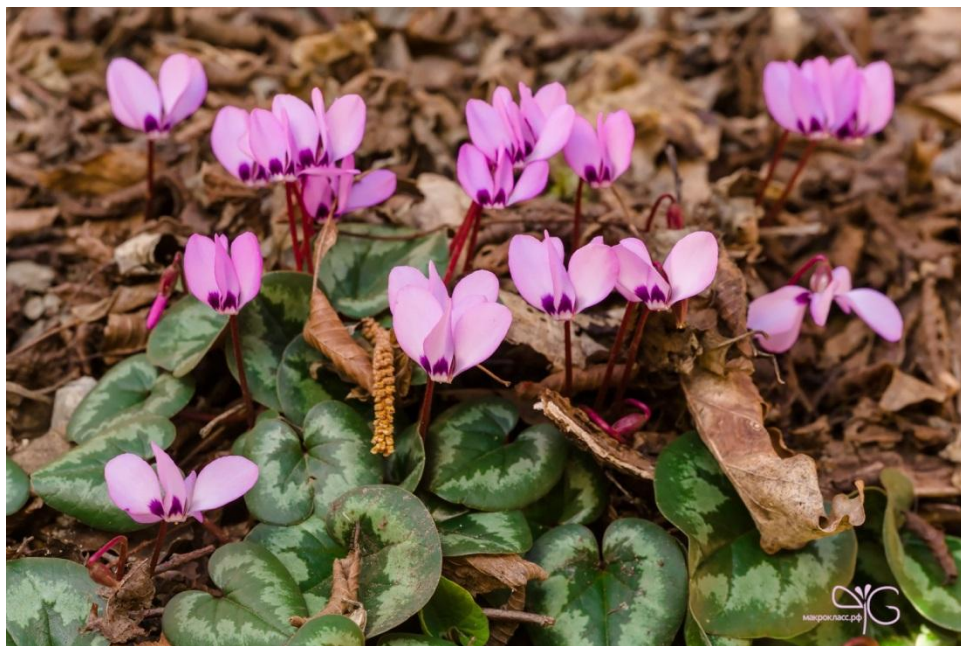
На корінні, біля основи стовбурів, зрідка на свіжих пеньках сосни, інколи ялини чи інших хвойних порід, у хвойних, переважно соснових лісах.

Чисельність та структура популяцій:

Трапляється зрідка, поодинці.

Причини зміни чисельності:

Збирання населенням, знищення вікових сосен.

Цикламен коський

Поширений в Гірському Криму.

Умови місцезростання: Зростає на висоті 500-700 м н. р. м. на сухих та свіжих багатих перегнійно-карбонатних ґрунтах з вмістом гумусу 8-20% у високо зімкнутих лісових ценозах: букових, грабовобукових, дубових, грабово-дубових, ясенево-дубових лісах

Причини зміни чисельності: Хижацьке масове знищення квітів та бульб на продаж, у меншій мірі зміна ценотичної структури лісів під впливом рубок.

Поширений в Гірському Криму.

Накорінниця червона

Чисельність та структура

популяцій: Трапляється поодинокі або невеликими групами. Популяції досить нестабільні, характеризуються значними річними флуктуаціями, тому в одних місцях вид зникає, а в інших - з'являється.

Причини зміни чисельності: Невідомі, можливо, специфіка біології розвитку.

Умови місцезростання: Зростає на узліссях та остепнених кам'янистих схилах від нижнього до верхнього гірських поясів, включаючи яйлу.

Волошка Конки

Поширений в Україні:

Лівобережний Степ (Запорізька обл.,
Василівський р-н, о-ви Каховського
моря - Великі Кучугури

Популяції малочисельні, представлені
поодинокими особинами, рідше
невеликими групами.

Дворічна трав'яна рослина з міцним вертикальним
коренем. Стебло прямостояче, близько 50 см заввишки,
гладеньке, слабопавутинисте, вгорі розгалужене, зі
стрункими гілками.

Білопечериця Мозера

Вид відомий лише в Україні. Лівобережний злаково-лучний Степ (Запорізька обл., окол. м. Запоріжжя), Правобережний (Херсонська обл., м. Херсон)

Росте в парках, дубових лісосмугах, насадженнях білої акації на пісках.

Шапинка діаметром 1-3,5 см, тонком'ясиста, спочатку округла, згодом напівкуляста, випукло-розпростерта, з невеликим горбиком, суха, матова, гола, з прямим, злегка борозенчастим, іноді оксамитовим або розтрісканим краєм, білувата, посередині світло-коричнева.

Зниклі Тварини

Кінь дикий

Поширення в Україні: Зона відчуження і зона безумовного (обов'язкового) відселення Чорнобильської АЕС (Київська обл.)

Причини зміни чисельності: браконьєрство, перебудова ландшафтів в результаті господарської діяльності, втрата генетичного різноманіття через обмежену кількість тварин-засновників популяції.

Довгокрил звичайний

В Україні був поширений в Криму та Закарпатті.

Причини зміни чисельності: пряме знищення тварин людиною, непокоєння у сховищах, дуже ймовірно - отруєння пестицидами.

Особливості біології та наукове значення: Влітку оселяється в гротах, печерах, каменоломнях, іноді - на просторих горищах, де формує багаточисельні материнські колонії чисельністю до кількох тисяч дорослих самиць.

Причини зміни чисельності:
неконтрольований промисел в
1950-60 рр., загибель тварин від
отрутохімікатів, зведення біотопів.

Ховрах європейський

В Україні на середину 1970-х рр.
знахідки виду були відомі в
Закарпатській, Чернівецькій,
Хмельницькій та Вінницькій обл.

**Господарське та комерційне
значення:** Раніш вважали шкідником
сільського господарства, якого
безжалісно винищували, зокрема і
заради малоцінного хутра.

Зубр

Утримувалися 10 популяцій у Волинській, Київській, Чернігівській, Сумській, Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій та Вінницькій обл. Зараз зубр зберігся скрізь, крім Чернігівської обл.

Традиційно вид, що здійснював величезні міграції, зараз веде осілий спосіб життя. Тримається невеликими сім'ями або стадами (до 50 особин). Старі самці живуть поодиночці, пристають до гурту лише під час гону. Живиться травою, листям.

Господарське та комерційне значення:

Традиційно мисливський вид.

Тюлень-монах

На узбережжі України відмічався в Криму (м. Тарханкут), о. Зміїний, дельті Дунаю.

Тримається невеликими групами і поодинці, тому і отримав таку назву. В Чорному морі відбувалися сезонні міграції. Живиться рибою та ракоподібними. Статевої зрілості досягає у 4 роки.

Зникаю

чі

Ведмідь бурий

Господарське та комерційне значення: Мисливський вид.

Ареал в Україні в минулому охоплював лісову і частково степову зони. Наразі вид зберігся лише в регіоні Карпат. Заходи окремих особин трапляються на Поліссі (Київська та Сумська обл.).

Типовий лісовий вид.

Барлоги влаштовує під виворотнями, в дуплах старих дерев, на схилах в чагарнику, серед кам'яних завалів. Початок та строки зимової сплячки коливаються залежно від погодних умов.

Дрохва

В Україні гніздиться у степовій частині Лівобережжя. Зимові скупчення - у Херсонській та Запорізькій обл.

Чисельність скорочується через заростання ланів та пасовищ; зменшення місць для водопою; знищення гнізд під час випасання худоби, сінокосіння та обробітку ланів.

Займає ділянки з невисоким помірно розрідженим травостоєм у цілинних степах, на луках, пасовищах, перелогах. Полігам. Гніздо - неглибока ямка в ґрунті з невеликою кількістю вистілки. Яйця відкладає у квітні-червні.

Баклан чубатий

В Україні гніздиться в Криму (п-ів Тарханкут, пд. узбережжя, пд. Керченського п-ова).

Причини зменшення чисельності:

забруднення моря нафтопродуктами, фактор непокою.

Заселяє скелясті морські береги - обриви та острівці. Кормовий біотоп - двокілометрова смуга у прибережній акваторії. Гніздиться окремими парами і групами. Гніздо складене з рослинних решток - гілок, жорстких стебел трав, водоростей.

Норка європейська

Невелика тварина з блискучим коричневим хутром темного або світлого відтінків. Верхня та нижня губи білого кольору, іноді має білі плями на горлі, грудях та череві.

В Україні мешкає 200-300 особин. Причини зміни чисельності: інтенсивна трансформація водно-болотних угідь в процесі їх господарського та рекреаційного використання. У 1976-80 рр. у Житомирській обл. чисельність, у порівнянні з 1971-75 рр., скоротилася в 4 рази. У 1987 р. у пониззі Дністра мешкало 60 норок, а у 2000 р. - близько 10. Стабільна чисельність, з тенденцією до збільшення спостерігається на Півдні України.

Їжак вухатий

Знахідки в Україні відомі з Луганщини і Донецчини.

Чисельність виду в Україні не перевищує кілька десятків особин, проте ніколи не була високою.

Веде сутінковонічний спосіб життя. В якості житла використовує нори, купи хмизу і бур'яну. Для тимчасових схованок використовує ямки в землі, щілини серед каміння.

Ховається у норах гризунів, щілинах під камінням, серед коріння, у тріщинках ґрунту. Досить спритна змія, добре лазить по вертикальних опорах, охоче плаває.

Полоз візерунковий

В Україні у теперішній час трапляється спорадично лише на сх. степової зони (достовірні знахідки відомі з Донецької та Луганської обл.).

Причини зміни чисельності:

антропогенна зміна ландшафту, масова загибель на автошляхах під час весняних та осінніх міграцій, знищення або відловлювання людиною.

Розміри малі, довжина тіла до 150 мм. Очі маленькі, вушниці відсутні, є лише складка шкіри біля слухового отвору, хвіст короткий, його довжина менша за довжину задньої лапки.

Сліпачок звичайний

Загальна чисельність в Україні не більша 2-3 тис. особин. Протягом останніх десятиріч відбувається суттєве скорочення ареалу і чисельності виду. Причини зміни чисельності: руйнація степових ценозів і надмірний випас худоби, засадження степів плантаціями сосни, фрагментація популяцій.

Кам'яний краб

Зустрічається в Середземному, Адріатичному, Мармуровому та Чорному морях. В Україні - біля Кримського п-ва та о. Зміїний.

Причини зміни чисельності:

забруднення морської води, а також неконтрольований вилов відпочиваючими аквалангістами.

Вид мешкає на глибині до 30 м, переважно в місцях з кам'янистим ґрунтом.

Жовтопуз безногий

В Україні мешкає лише в Криму, де населяє низькогір`я зх. частини Кримських гір (пд. берег Криму)

Причини зміни чисельності:

руйнування біотопів (особливо при суцільній забудові), знищення людиною, масова загибель на автошляхах.

Активний з кінця лютого - кінця березня до вересня-листопада. У посушливі роки можлива літня сплячка. Сховища - пустоти під камінням і корінням кущів, нори гризунів. Живиться великими комахами (твердокрилими, прямокрилими), моллюсками.

Мишівка степова

В Україні поширена в межах степової і лісостепової зон, включаючи Крим. У межиріччі Бугу і Дністра вид, ймовірно, зник.

Причини зміни чисельності:
руйнування степових ценозів внаслідок розорювання та надмірного випасу худоби.

Мешканець цілинних ділянок різнотравнотипчаково-ковилових, злаково-полинових і псамофітних степів, схилів ярів і приозерних улоговин, узлісь байрачних лісів, заростей степових чагарників. Зимосплячий вид, веде норовий спосіб життя з сутінковою активністю.

Канюк степовий

В Україні розповсюджений
у лісостеповій, степовій смугах

Гніздиться на узліссях байрачних та
штучних лісів, у старих лісосмугах,
рідше на поодиноких деревах і опорах
ЛЕП.

Маса тіла: біля 1,5 кг, довжина тіла: 500-
650 мм, розмах крил: 1260-1550 мм. У
дорослого верх рудувато-бурий, голова,
воло і груди вохристі, черево темне, хвіст
світло-рудий. Молодий птах рудіший, хвіст
смугастий.

Зегрис Евфема

В Україні у теперішній час зустрічається лише місцями у степовій зоні.

Причини зменшення чисельності:

порушення місць перебування виду (розорювання цілинного степу, викошування та випалювання трав, інтенсивне випасання худоби).

Розмах крил – 40 - 49 мм. Загальний фон забарвлення крил - білий. Мають характерну сіру з оранжевою серединою пляму на вершині досить гострих передніх крил, у самок ця оранжева пляма може бути невиразною, або зовсім заміщеною сірим кольором.

Клімена

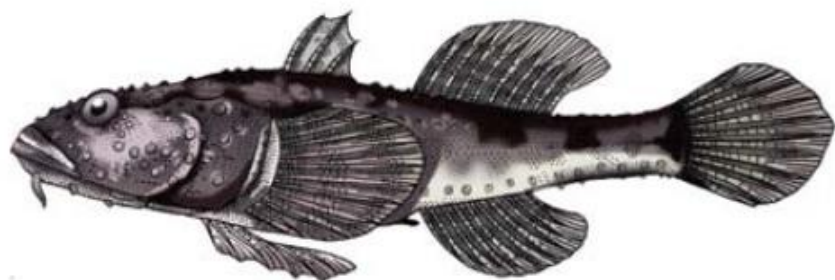
В Україні зустрічається в основному на сх. степової зони. Дуже локальний.

Причини зменшення чисельності:

руйнування місць перебування виду (викорчовування рідколісся і чагарників), надмірний випас худоби, викошування та випалювання трави, урбанізація.

Розмах крил - 39-49 мм. Загальний фон забарвлення крил - коричневий. На передніх крилах має характерну велику блідокоричневу пляму, яка займає усю центральну частину крила.

Бичок-пуголовок зірчастий

В Україні поширений в Азовському морі, відомий з Молочного лиману і Керченської протоки.

У лиманах і морі знаходиться на піщано-ракушнякових ґрунтах, а у ріках також на мулистих. Тримається на помітній глибині (до 4-8 м) і певному віддаленні від берега, на піщано-муловому, черепашниковому, іноді дещо зарослому макрофітами дні. Взимку відкочовує на глибші місця.

Умбріна світла

В Україні відзначений у Чорному та Азовському морях.

Тримається в районі морських обмілин, переважно над піщаними ґрунтами з домішкою гальки, черепашника й мулу, з кам'янистим дном, біля скелястих берегів. Навесні підходить до берегів і входить у солоноводні затоки; взимку переміщується у глибші місця.

Основна причина зникнення:

- Хімічне забруднення
- Розорювання степів
- Зменшення кількості поживи
- Полювання
- Браконьєрство
- Руйнування місць перебування

Отже, перерахування назв тварин, птахів і рослин, занесених до Червоної книги України, можна робити нескінченно. Всіма написаними вище найменуваннями цей список не обмежується. І він, до великої печалі, збільшується щороку.

Список використаної літератури:

1. Злобін Ю.А. Основи екології.- К.: Лібра, 1998. - 249.
2. Корсак К.В., Плахотнік О.В. Основи екології, - К.: МАУП, 2000. - 238 с.
3. Кучерявий В.П. Екологія, - Львів: Світ, - 500 с.
4. Закон України “Про Червону книгу України” // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, N 30, ст.201.